

Kur'an-ı Kerim'de Lağv Kelimesi ve Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. Sami KİLİNÇLİ*

Atıf / ©- Kiliñli, S. (2014). Kur'an-ı Kerim'de Lağv Kelimesi ve Kullanımı, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 127-149.

Öz- Dil canlı bir varlık olduğu için kelimeler, kavramlar fikrî, sosyal ve siyasal olayların etkisiyle zaman içerisinde anlam değişimine, genişlemesine ve daralmasına uğramaktadırlar. Kelimelerin ilk/aslı anlamının değişmesi, unutulması, yeni anlamların aslı anlam gibi anlaşılması metnin anlam dünyasının değişimiyle sonuçlanmaktadır. Bu durumda metnin ilk/direkt muhataplarının anladıklarıyla sonraki muhataplarının anladıkları değişmiş olmaktadır. Kelimeler ve kavramlardaki anlam değişimi olgusu Kur'an'ı Kerim için de geçerlidir. Nüzul zamanından günümüze kadar geçen dönemde yapılan tefsir ve te'vil faaliyetleri sürecinde bazı ayetlere ve kelimelere yüklenen anlamlarda değişimler olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de geçen "lağv" kelimesinin de anlam değişimine uğradığını düşünüyoruz. Bundan dolayı bu makalede "lağv" kelimesinin nüzul dönemindeki anlamı, klasik ve son dönemde yazılan tefsirlerdeki anlaşılma şekilleri ve meallerde nasıl çevrildiği, dolayısıyla tarih içerisinde gerçekleşen anlam değişimi tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahar sözcükler- Kur'an, tefsir, lağv, kelime, kavram

Giriş

İnsanlar zaman içerisinde oluşmuş, dini, kültürel ve sosyal bir vasatta dünyaya gelmekte; inançları, düşünceleri ve davranışları bu vasat içerisinde şekillenmektedir. Sahip olunan gelenekler ve içinde yaşanılan şartlar insanların günlük yaşamlarını etkilediği gibi ilmî ve fikrî çalışmalarını da etkilemektedir. Bu durum Kur'an'ı anlamaya ve açıklamaya çalışan müfessirler için de geçerli olduğundan âlimlerin ayetlere getirdikleri yorumlar arasında farklılıklar oluşmuş ve oluşmaktadır.

Kelimeler, kavramlar içinde buldukları metinlerin köşe taşları, kilit noktalarıdır. Metinlerin anlam haritası bunlar oluşturmakta ve anlam da bunlar üzerinden takip edilir.

* Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı, e-posta: skilincli@cu.edu.tr

inşa edilmektedir. Bundan dolayı herhangi bir kitabın doğru anlaşılması ve yorumlanması büyük oranda kelime ve kavramların anlamlarının doğru tespit edilmesine bağlıdır.

Kur'an'da geçen kelimelerin anlamlarının doğru tespit edilmesi, yanlış veya eksik anlaşılması hem metnin anlaşılmasında hem de elde edilen bilgilerin uygulanmasında ayrı bir önem taşımaktadır. Kelime ve kavramların anlamlarının tarihte ortaya çıktığı, şekillendiği; süreç içerisinde anlam genişlemesi, daralması ve değişmesinin yaşandığı gerçeğini dikkate aldığımızda bu durum belli oranda makul kabul edilebilir. Ancak ortaya çıkan, oluşan yeni anlamlar eğer erken dönem kaynaklarda belirtilen, Kur'an'ın direkt muhatapları tarafından anlaşılan ilk/aslı anlamların yok sayılması gibi durumu oluşturuyor, konular ilk anlam yok sayılarak anlaşılıp yorumlanıyorsa bu değişim makul karşılanmamalıdır. Çünkü yeni oluşan anlamların ilk/aslı anlam gibi aktarılması ayetlerin tek anlamının verilen yeni anlamlar ve yapılan yeni yorumlanmış gibi yanlış algıların oluşmasına, dolayısıyla Kur'an'ın söylemediği hususların Kur'an'a söylettirilmesi gibi yanlış bir tutumun gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Bu durum Kur'an'ın doğru anlaşılması açısından ciddi sorunlar oluşturmaktadır.

Bu şekilde anlam değişimine uğradığını düşündüğümüz kelimelerden biri de "lağv" kelimesidir. Bu makalede Kur'an'ın nüzul ortamı, erken dönem tefsir kaynakları esas alarak lağv kelimesinin ilk/aslı anlamı, tarihî süreçte bu anlamın nasıl değiştiği, son dönem tefsirlerde nasıl açıklandığı, meallerde nasıl çevrildiği, bu anlam değişimlerinin hangi sebeplerden kaynaklandığı tespit edilmeye çalışılacaktır.¹

Leğâ fiilinden mastar olan *lağv* kelimesi düşünülmeden, rastgele söylenen, çirkin/kabih olan her türlü söz,² bâtil olan söz ve davranışlar, çirkin ve günah kabul edilen durumlar, gürültü ve kargaşa, kuşların ötmesi, köpeğin havlaması, küçük olduğu için diyetle hesaba katılmayan deve yavrusu,³ doğrudan ayrılmak, müstehcen konuşmak ve kendisinde fayda olmayan söz⁴ anlamlarına gelmektedir.

¹ Lağv kelimesiyle ilgili daha önce yazılmış bir makale bulunmaktadır. Ancak konuyu ele alış tarzımız ve ulaştığımız sonuçlar farklı olduğu için yeni bir çalışma yapma gereği hissettik. Bkz. Hasan Keskin, "Kur'an'da Lağv Kavramı," *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı. IV, Sivas, 2000, s. 129-150.

² İsfahânî, er-Râğıb, *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Halil Aytânî, Beyrut, 2005, s. 455; Fîruzabâdî, Mecduddin Muhammed b. Ya'kub, *Besâiru Zevî't-Temyîz fi Letâifi'l-Kitâbi'l-Azîz*, thk. Muhammed Ali en-Neccâr, Beyrut, trs., IV, 435; Mustafavî, Hasen, *et-Tahkîk fi Kelimâti'l-Kur'âni'l-Kerim*, Tahran, 1973, X, 230.

³ Cevherî, İsmail b. Hammad, *es-Sihah Tâcu'l-Lügati ve Sihâhu'l-Arabiyye*, Beyrut, 1948, VI, 2483, 2484; Zebîdî, Muhammed Murtezâ el-Huseynî, *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, thk. Abdussettar Ahmed, Kuveyt, , 1965, XXXIX, 463-469.

⁴ Zemaşerî, Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *Esâsu'l-Belâğâ*, Beyrut, 1979, s. 410.

Lağv kelimesi Kur'an-ı Kerim'de dokuzu Mekki,⁵ ikisi Medeni⁶ olmak üzere toplam on bir ayette geçmektedir. Bu ayetleri dört grupta ele alabiliriz.

1. Yemin kastı taşımayan yemine benzer sözler, (Bakara, 2/ 225 ve Maide, 5/89. ayetler)

2. Mü'minlerin müşriklerle ilişkilerini (Mü'minun, 23/3. ve Furkan, 25/72.) ve Ehl-i kitaptan iman edenlere karşı müşriklerin tavırlarını anlatan (Kasas, 28/55.) ayetler.

3. Müşriklerin Kur'an'a karşı tavırları (Fussilet, 41/26.)

4. Mü'minlerin cennetteki durumlarını anlatan (Vakıa, 56/26; Nebe, 78/35; Gaşiye, 88/11. Meryem, 19/62; Tur, 52/22-24. ayetler.)

Mekke Dönemi (Mekki Sureler)

1. Mü'minlerin Müşriklerle İlişkilerini Anlatan Ayetler

Mü'minlerin müşriklerle ilişkilerini anlatan ve genel olarak "Yararsız ve anlamsız olan şeylerle karşılaştıklarında da vakarla çekip giderler."⁷ şeklinde çevrilen...ve *izâ merrû bi'l-lağvi merrû kirâmen* ifadesiyle ilgili olarak Mukâtil b. Süleyman: (v. 150/767) "Mü'minler iman ettiklerinden dolayı müşriklerin tepkileriyle karşılaştıklarında onlara aldırılmazlar, yüz çevirirler, olgun bir şekilde giderler."⁸; Taberî (v. 310/922): "Lağv, müşriklerin mü'minlere söyledikleri eziyet verici sözleri, kirâmen ise onların bu tavırlarına aldırış etmemeyi, dikkate almamayı ifade etmektedir."⁹ demektedir. İbnü'l-Cevzî (v. 597/1201) ayetle ilgili herhangi bir yorumda bulunmadan *lağv* kelimesiyle ilgili olarak müfessirlerin, Allah'a isyan olan

⁵ Meryem, 19/62; Mü'minun, 23/3; Furkan, 25/72; Kasas, 28/55; Fussilet, 41/26; Tur, 52/23; Vakıa, 56/26; Nebe, 78/35; Gaşiye, 88/11.

⁶ Bakara, 2/ 225; Maide, 5/89.

⁷ Koçyiğit, Talat, *Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Meali*, Ankara, 1997; İslamoğlu, Mustafa, *Hayat Kitabı Kur'an Gerekçeli Meal Tefsir*, İstanbul, İstanbul, 2012; Diyanet Meali, Hüseyin Atay, Yaşar Kutluay, *Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Ankara, 1985; Hamidullah, Muhammed, *Aziz Kur'an*, çev. Abdulaziz Hatip, Mahmut Kanık, İstanbul, 2000; Feyizli, Hasan Tahsin, *Feyzu'l-Furkan Kur'an Meâli*, İstanbul, 2001. Hayrat Neşriyat İlmî Araştırma Merkezi Meâl Heyeti, *Kur'an'ı Kerim ve Muhtasar Meâli*, İstanbul, 2001.

Yavuz ise bu ayeti "Boş söz konuşanlara rast geldikleri zaman, bulaşmadan iyi bir şekilde yüz çevirir geçerler." şeklinde çevrilmektedir. Yavuz, Ali Fikri, *Kur'an'ı Kerim ve İzahlı Meâli Âlisi*, İstanbul, 1967.

⁸ Mukâtil, Ebu'l-Hasen b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, thk. Ahmed Ferid, Beyrut, 2003, II, 443.

⁹ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân 'an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdumuhsin et-Türkî, Dâru Hicr, trs., XVII, 523-526.

durumlar, müşriklerin eziyetleri, bâtil olan durumlar, şirk; nikâhtan, cinsellikle ilgili konular-
da konuştuklarında kinayeli konuşurlar yorumlarını nakletmektedir.¹⁰

Zemaşerî (v. 683/1144): “Bırakılması, terk edilmesi gereken her şeye lağv denir, Müslümanlar bu tür durumlarla meşgul olanlara uğradıkları zaman onlarla birlikte davranmazlar. Vakarlarına uygun bir şekilde giderler” şeklinde açıkladıktan sonra “Bu ayetteki lağv’ın müşriklerin küfürleri, eza ve cefaları olduğu, yüz çevirmenin de onlara aldrış etmemek olduğu da söylenmiştir.” yorumlarını da nakletmektedir.¹¹

Râzî (v. 606/1210) konuyla ilgili olarak: “Lağv atılması, terk edilmesi gereken şeylerdir. Her ne kadar bazıları lağvı taat sayılmayan şeyler olarak tanımlamışlarsa da mübah olan şeyler lağv sayılamayacağı için bu anlayış zayıf bir anlayıştır. Lağv’a uğramak lağv ehline uğramak demektir. Müslümanlar lağv ehliyle karşılaştıklarında onlardan yüz çevirirler, kabul etmezler ve onlara yardım etmezler. Buna şirk de girer. Kur’an’da lağv Hz. Peygambere küfretmek anlamına gelmektedir.”¹² demektir.

İbn Kesîr (v. 774/1373) ayette geçen “zur” kelimesinin şirk olduğunu, buna göre ayetin “Mü’minler şirk işlenen bir durumla karşılaştıklarında ona bulaşmadan olgun bir şekilde oradan giderler.”¹³ anlamına geldiğini; Ebüssuûd (v. 982/1574) ise ayetin anlamının “Müslümanlar kendisinde hayır olmadığı için bırakılması gereken şeylerden yüz çeviriler”¹⁴ olduğunu kaydetmektedir.

Son dönem müfessirlerinden Elmalılı (v. 1942): “Lâğiv: Faidesiz veya muzır olduğundan dolayı terk-ü ilgası vacip olan bîhude şeyler demektir ki, lisanımıza lağviyyât ta’bir olunur. Bazıları, “taat olmayan” diye tefsir etmişlerdir. Fakat mübah olan şeyler taat olmamakla beraber, lâğiv de değildir. Yani lağviyyata gitmezler, lakin yolları düşer, rast gelirlerse haysiyetleriyle kerîmâne geçer giderler, Kasas, 28/ 55’deki gibi derler”¹⁵; Ömer Nasuhi Bilmen (v. 1971): “(Ve) o zahitler (faidesiz bir şeye uğradıkları vakit) mesela: Çirkin bir lakırtıyı işittikleri veya ahlaka aykırı bir hareketi gördükleri zaman (kerimler olarak geçip

¹⁰ İbnu’l-Cevzî, Ebu’l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman Ali, *Zâdu’l-Mesîr fi İlimi’t-Tefsir*, Beyrut, 1948., VI, 110.

¹¹ Zemaşerî, Ebu’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki’t-Tenzil*, Beyrut, 2008, III, 301

¹² Râzî, Fahrüddîn İbn Ziyâuddîn b. Ömer Muhammed, *Mefâtihu’l-Ğayb*, Beyrut, 1981, XXIV, 113.

¹³ İbn Kesîr, Ebu’l-Fidâ İmâduddîn İsmâil, *Tefsîru Kur’ani’l-Azîm*, thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed ve diğerleri, trs., X, 331.

¹⁴ Ebüssuûd, Muhammed el-İmâdî, *İrşadü’l-Akli’s-Selîm ilâ Mezâyâ’l-Kitâbi’l-Kerîm*, thk. Abdulkadir Ahmed Atâ, Riyad, trs., IV, 196.

¹⁴ III, 400, 401.

¹⁵ Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, I. Baskı, İstanbul, 2000, VI, 113.

giderler) kendi şerefi zatilerini koruyarak o gibi nakisalardan yüz çevirmiş olurlar.”¹⁶; Mevdûdî (v. 1979) ise :“Arapça'da lağv kelimesi, her türlü boş, yararsız ve anlamsız şeyi içine alır ve bu meyande “yalan”ı da kapsar. Gerçek kullar lağva rastladıklarında, sanki bir pislik yığınıymış gibi vakarla geçerler. Ahlaksızlık, iğrenç sözler ve terbiyesizlik kırıyla zevklenmek için oralarda eğlenmedikleri gibi, herhangi bir tür “kir”i duymamak, görmemek veya bu kire bulaşmamak için bilerek ve kasıtlı olarak kirin bulunduğu yerlere gitmezler.”¹⁷ şeklinde açıklamaktadır. Aynı ayetle ilgili olarak Seyyid Kutup (v. 1960): “Müslümanlar ruhlarını ve ideallerini boş ve anlamsız uğraşılardan da korurlar. Böyle şeylerle ilgilenmezler, bu tür şeylere kulak vererek ruhlarını kirletmezler. Böyle şeylere katılmak bir yana, görmekten, yakınından geçmekten bile kaçınırlar, onurlarını korurlar. Çünkü mü'minin boş ve gereksiz şeylerden çok daha önemli işleri vardır. Onun kendini eğlenceye, oyuna vermesini gerektirecek kadar boş vakti yoktur. Onun inancı, davası, kişisel yükümlükleri ve hayattaki sorumlulukları yeterince kendini uğraştırmaktadır.”¹⁸; Sâbûnî: “Onlar eğlence yerleri, sinema, kumar ve haram kılınmış şarkıların söylendiği mahaller gibi çirkin işlerin yapıldığı, kötü yerlere uğradıklarında, bu tür yerlerden yüz çevirirler ve kendilerini koruyarak geçerler.”¹⁹ demektedir. Bu ayet bir heyet tarafından yazılan Kur'an Yolu isimli tefsirde ise: “O iyi kullar, asılsız şeylerin konuşulduğu bir yerde, yalancılardan ve günahkârların meclislerinde durmazlar, bu tür kötülüklerin, tertiplerin içinde yer almazlar şeklinde açıklanmıştır.”²⁰ şeklinde açıklanmaktadır.

Mukâtil, Taberî, İbnu'l-Cevzî ve Râzî lağv kelimesini müşriklerin mü'minlere eziyetleri, sataşmaları, hakaretleri gibi olumsuz tavırları olarak açıklarken; Zemahşerî ve Ebüssuûd'la birlikte kelime anlam değişimine uğramaya başlamış, son dönemde yazılan tefsirlerde hâkim görüş haline gelerek “Müslümanın ilgilenmemesi gereken faydasız, boş işler” şeklinde açıklanmıştır. Zaman içinde oluşan bu yeni anlam nakillerde bulunduğumuz meallere de hâkim görüş olarak yansımıştır.

¹⁶ Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meâlisi ve Tefsiri*, İstanbul, 1990, V, 2434.

¹⁷ Mevdûdî, Ebu'l Âlâ, *Tefhîmu'l-Kur'an*, çev. Muhammed Han Kayanî ve diğerleri, İstanbul, 1991, III, 606, 607.

¹⁸ Kutup, Seyyid, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, çev. Salih Uçan, Vahdetin İnce, Mehmet Yolcu, İstanbul, 1992, Dünya Yay. VII, 576.

¹⁹ Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetu't-Tefâsîr*, çev. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz, İstanbul, 1995, IV, 295, 296. Sâbûnî tefsirinde Taberî'nin “Lağv her türlü boş söz ve ya fiil; insana sövmek, bazı yerlerde sin kaf kullanarak küfretmek, çirkin şarkılar dinlemek gibi, kötü görülen her şeydir. Bütün bunlar, mü'minin uzak durması gereken lağvın manasına girer.” dediğini de nakletmektedir.

²⁰ Heyet, *Kur'an Yolu*, IV, 136; 140.

Meallerde genel olarak “O mü’minler boş, hayırsız şeylerden (söz ve işlerden) yüz çevirirler.”²¹ şeklinde anlamlandırılan *vellezîne hum ani’l-lağvi mu’ridûn* ayetiyle ilgili olarak Mukâtil: “Lağv, küfretmek, eza ve cefa demektir. Mü’minler müşriklerin bu tür tepkileriyle karşılaştıklarında bunlara aldırılmazlar, yüz çevirirler”;²² Taberî: “Mü’minler bâtıldan ve Allah’ın kulları için kerih gördüğü şeylerden yüz çevirirler”²³; İbnu’l-Cevzî ise bu ayetle ilgili olarak şirk, bâtıl olan hususlar, günahlar, yalan, mü’minlerin kâfirlerden işittikleri küfür ve eziyetler şeklindeki yorumları naklettikten sonra kendi görüşünü “Aslında bu kelime her türlü oyun, eğlence, boş işler ve her türlü ma’siyet anlamına gelmektedir. Bu ayette ise mü’minlerin Allah’ın emirlerini yerine getirmedeki ciddiyetleri, gayretleri onları lağvdan alıkoydu anlamındadır.”²⁴ şeklinde açıklamaktadır.

Bu ayetle ilgili olarak Zemahşerî: “Lağv ister söz olarak, isterse davranış olarak seni ilgilendirmeyen, olgunluğun kendisini bırakmayı gerektirdiği oyun, şaka gibi durumlara denir. Mü’minleri oyundan, şakadan alıkoyacak uğraşları vardır.”²⁵; Râzî: “Lağv konusunda farklı görüşler mevcuttur. Birincisi: Haram, mekruh ve mübah olan tüm durumlar lağv kelimesinin anlam alanı içine girmektedir. Ancak kişinin zaruret ve ihtiyaç anlamında bunlara ihtiyacı yoktur. İkincisi: Haram olan durumları ifade eder. Bu anlam birinciden daha doğrudur. Üçüncüsü: Düşünce ve konuşmadaki Allah’a isyan olan durumları ifade eder ki bu görüş de ikincisinden daha doğrudur. Dördüncüsü ise kendisine ihtiyaç duyulmayan mübahlar demektir. Bu surede ise mü’minlerin Allah’a karşı sorumluluğu yerine getirmenin iki temel kuralı olan, doğru davranışı yerine getirme ve günahkârları günahlarıyla baş başa bırakma özelliklerini kendi şahıslarında birleştirmeleri için onların namazdaki huşularından sonra lağvdan yüz çevirmeleri anlatılmıştır.”²⁶; İbn Kesîr: “Mü’minler bâtıldan yüz çevirirler. Ayetteki lağv kelimesi şirki, günahları, faydası olmayan söz ve fiilleri kapsamaktadır.”²⁷; Ebüssüûd ise: “Mü’minler kendilerini ilgilendirmeyen her türlü söz ve davranıştan bütün zamanlarda uzak dururlar.”²⁸ şeklinde açıklamıştır.

²¹ Koçyiğit, İslamoğlu, Diyanet, Hamidullah, Yavuz, Feyizli, Hayrat.

²² Mukâtil, *Tefsîr*, II, 392.

²³ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XVII, 10, 11.

²⁴ İbnu’l-Cevzî, *Zâdu’l-Mesîr*, V, 460.

²⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 179.

²⁶ Râzî, *Mefâtihu’l-Ğayb*, XXIII, 80.

²⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru Kur’ani’l-Azîm*, X, 108

²⁸ Ebüssüûd, *İrşâdü’l-Akli’s-Selîm*, IV, 49

Son dönemde yazılan tefsirlerde ise aynı ayetle ilgili olarak, “Onlar ki, bîyhude işe, boş lafa bakmazlar” Ve onlar ki, lâğivden çekinirler, bîhude kavlı-ü fiilden sakınırlar.”;²⁹ “(Ve o mü'minler ki) o muhterem kullar ki (onlar her lüzumsuz şeyden) faidesi olmayan, zait sözlerden, hareketlerden, lehv ve leab denilen memnu, malayani şeylerden daima (yüz çevirirler) öyle “lağv” denilen beyhude, tezyî hayatı müstelzim ve terk edilmesi muktezayı hikmet olan şeylere iltifatta bulunmazlar.”³⁰ ayet “Yalan, küfür ve hezeyandan yüz çevirirler.” anlamına gelmektedir. Bu kelime, Allah'a ortak koşmayı, günah ve faydasız söz ve fiilleri kapsar.³¹ yorumları yapılmaktadır.

Lağv sözlük anlamıyla saçma, boşuna ve hiçbir şekilde kişinin hayattaki amacına ulaşmasında yararı olmayan şey demektir. Mü'minler böylesi şeylere önem vermezler ve hiçbir eğilim ve ilgi duymazlar. Bu tür şeylere dalındığını gördüklerinde hemen uzaklaşırlar ve titizlikle bunlardan kaçınırlar, ya da bütünüyle ilgisiz kalırlar. Bu tutum Furkan suresinde “... Boş şeylerin yanından geçtiklerinde vakarla geçip giderler” şeklinde ifade edilmektedir...

Şüphesiz mü'minlerin önde gelen nitelediklerindendir bu. Mü'min her an omuzlarında sorumluluğunun yükünü hisseden kişidir; dünya onun için bir imtihan yeri ve hayat da bu imtihan için ayrılmış sınırlı bir süredir. Tüm zihni, bedeni ve ruhuyla imtihan kağıdına eğilen bir öğrenci örneği, bu duyguda mü'minin tüm dünya hayatı boyunca ciddi ve sorumluluk içinde davranmaya yöneltilir...Nasıl imtihan salonundaki öğrenci her anının geleceği için ne kadar önemli ve etkili olduğunun bilincindeyse ve bu bilinçle en ufak bir anını bile boşa harcama eğilimi göstermezse, aynı şekilde mü'min de hayatının her anını yararlı ve nihai sonuca götürücü işlerle geçirir. O kadar ki, eğlenme ve dinlenme konularında bile, kendini hayatta daha yüce hedeflere hazırlayıcı ve zamanı boşa geçirtmeyecek seçimlerde bulunur. Bunun yanı sıra, mü'min doğru düşünür, pak ve temiz tabiatlıdır ve halis zevkler sahibidir. Ahlak dışı şeylere karşı herhangi bir eğilim taşımaz o. Yararlı ve doğru sözler söyler, gevezelik etmez ince bir şakacılığı vardır, ama bu hiçbir zaman alay, eğlence, güldürmece ve taklit cinsinden değildir. Kulakların koğuculuk, gıybet çekiştirme, iftira, yalan, iğrenç şarkı ve müstehcen sözlerden uzak kalamadığı bir toplum, mü'min için işken-ce kaynağıdır. Va'd edilen cennetin bir özelliği de “...orada boş ve yararsız hiçbir şeyin duymayacağı” değil midir?³²

²⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 537.

³⁰ Bilmen, *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meâlisi ve Tefsiri*, V, 2261.

³¹ Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, IV, 165.

³² Mevdudî, *Tefhîmu'l-Kur'an*, III, 400, 401.

Boş sözlerden, boş hareketlerden, boş ilgi ve düşüncelerden kaçınırlar. Çünkü mü'minin kalbini boş şeylerden, oyun ve eğlenceden, gereksiz ve yakışıksız alkoyan uğraşları vardır. Allah'ı anmak, O'nun ululuğunu tasavvur etmek, O'nun iç ve dış âlemde yer alan ayetlerinin anlamaya çalışmak gibi uğraşları vardır. Evrensel sahnelerin her biri, insan aklını bütünüyle kaplayacak niteliktedir. İnsanın düşüncesini uğraştıracak, vicdanını harekete geçirecek özelliktedir. Mü'minin kalbini arındırmak, iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak, toplumsal hayatı bozulmaktan ve sapıklıktan korumak, cihad etmek, düşmanların komplolarına karşı gece gündüz uyanık bulunmak gibi hiçbir zaman bitmeyen, sonu gelmeyen sorumlulukları vardır. Bütün bu görev ve yükümlülükler insanın tüm emeğini, tüm ömrünü kaplayacak niteliktedir...Bu durum mü'minin kimi zaman dinlenmeyeceği anlamına gelmez. Fakat bu başka, gereksiz ve yakışıksız davranışlar, boş ve anlamsız hareketler başkadır.³³

Mealinde “anlamsız ve yararsız” diye çevirdiğimiz lağiv kelimesi sözlükte “boş ve manasız söz ve davranış” anlamına gelir. Taberî'nin belirttiği gibi kelime burada Allah'ın kullarında görmek istemediği her türlü boş ve yanlış (bâtıl) tutum ve davranışları ifade etmektedir. Hasan-ı Basrî'nin (v. 110/728) bu kelimeyi bütün günahları içeren bir kelime olarak daha geniş muhtevada açıkladığı bildirilmektedir.”³⁴ şeklinde yorumlanmaktadır.

Mukâtil, ayeti müşriklerle ilişkiler bağlamında açıklarken, Hasan Basrî, Taberî, Râzî ve İbn Kesîr bâtil olan durumlar, söz ve davranışlar ve şirk şeklinde açıklamışlardır. Bu yorumlara göre ayette “mü'minler/sahabîler belirtilen batıl işlerden uzak dururlar, onları yapmazlar ve müşriklerin sataşmalarına, hakaretlerine aldırış etmezler ” anlamı öne çıkmaktadır.

Zemahşerî, İbnu'l-Cevzî ve Ebüsuûd'un tercihlerinde ve Râzî'nin naklettiği yorumlarda ise kelime “mü'minlerin ahlakî olgunluklarına yakışmayan söz ve davranışlar” şeklinde açıklanmaktadır. Son dönemde yazılan tefsirlerde ve özellikle hidayet ve davet konusu öne çıkan Seyyid Kutup ve Mevdûdî'nin tefsirlerinde İslam davasına gönül veren kişilerin ilgilenmemesi gereken konular, bireysel hassasiyetler anlamı öne çıkmaktadır.

Klasik tefsirlerde kelime şirk, günah olarak açıklanmaktadır. Bunlar Mekke dönemindeki öncelikli konuları açıklamaktadır. Mukâtil'in açıklaması olan müşriklerle çatışmamak, onları ciddiye almamak ise Mekke döneminin hem öncelikli konularından hem de İslam davetinin varlığını ve devamlılığını sürdürebilmesi için gerekli olan, müşriklerle ilişki-

³³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VII, 392.

³⁴ Heyet (Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş) *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara, 2006, IV, 9, 10.

nin ana çizgisini oluşturan durumu anlatmaktadır. Ayrıca e'rada fiilin an harfi cer'i ile kullanıldığında yapılan işten ve yapandan hoşlanmamayı, onlardan ayrılmayı ifade ettiği ni,³⁵ mu'ridûn lafzının günümüzde yaygın olarak anlaşılan şekliyle herhangi bir şeyden yüz çevirmek değil, Mekke'de mü'minlerin güçsüz durumlarından dolayı müşriklerden gelen baskılara, hakaretlere, eza ve cefalara aldırış etmemeleri, ciddiye almamaları, görmezden gelmeleri anlamında kullanıldığını dikkate aldığımızda³⁶ bu ayetin de mü'minlerin müşriklerle ilişkisini anlattığı anlaşılmaktadır. Bu durumda Mukâtil'in tercih ettiği anlam daha isabetli olmaktadır.

Mealde bulunan "Ö mü'minler boş, hayırsız şeylerden (söz ve işlerden) yüz çevirirler." ifadesinden Müslümanlar bu tür boş şeylerle uğraşmazlar, ilgilenmezler, bunları yapmazlar anlamı çıkmaktadır. Hâlbuki ayette mü'minlerin bizzat kendiliklerinden bu tür şeylerle uğraşmaları değil, müşrikler kendilerine sataştıklarında İslam davetinin geleceği, mü'minlerin genel anlamda emniyetlerini tehlikeye atmamak için onların bu yanlış davranışlarını ciddiye almadıkları, bunlara aldırış etmedikleri, karşılık vermedikleri, sözlü veya fiilî çatışmaya girmedikleri anlatılmaktadır.

Genel olarak "Hakkı inkârda direnen kimseler, 'Bu Kur'an'ı dinlemeyin, gürültü çıkarın, onu karalayıp şamata yapın (elğav) ki bastırabilesiniz' dediler"³⁷ şeklinde anlamlandırılan Fussilet, 41/26. ayetle ilgili olarak klasik ve son dönem tefsirlerde Ebu Cehil ve Ebu Süfyan'ın Kureyşin kâfirlerine, yandaşlarına "Muhammed ve ashabı Kur'an okuduğu zaman şiirler söyleyin, bağırıp çağırarak gürültü yapın,³⁸ ıslık çalın, yaygara çıkarın insanların Kur'an'ı anlamalarını, ona inanmalarını engelleyin, okuyanların sesini bastırın ki susmak zorunda kalsınlar"³⁹ yorumları yapılmıştır.

Bu ayetin nüzul ortamı açık bir şekilde belli olduğu için tüm tefsirlerde ve mealde de lağv kelimesi müşriklerin bağırıp-çağırmaları, çıkardıkları gürültüler, Kur'an aleyhine söyledikleri sözler şeklinde açıklanmıştır.

³⁵ Mustafavî, *et-Tahkîk*, VIII, 110-111.

³⁶ Bkz. En'am, 6/168; A'raf, 7/199; Hicr, 15/94; Secde, 32/30; Necm, 53/29.

³⁷ İslamoğlu, *Diyanet, Yavuz, Koçyiğit, Hayrat, Hamidullah, Feyizli*.

³⁸ Mukâtil, *Tefsîr*, III, 165.

³⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XX, 417-419; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VII, 252; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, XII, 233; Zemahşerî, *Keşşâf*, IV, 203; Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXVII, 120, 121; Yazır, *Hak Dini*, VI, 560, 561; Bilmen, *Tefsîr*, VII, 3197; Sâbûnî, *Safvet*, V, 421; Mevdüdî, *Tefhîm*, V, 189; Kutup, *Fî Zilâl*, IX, 30; Heyet, *Kur'an Yolu*, IV, 704.

2. Ehl-i Kitaptan İman Edenlerin Müşriklerle İlişkileri

Kasas, 28/52-55. ayetler Mekke'ye gelerek iman eden Hıristiyanları, müşriklerin onlara tepkilerini, onların da müşriklere olan tavırlarını anlatmaktadır. 55. ayette geçen ve meallerde genel olarak "Boş söz işittikleri zaman, ondan yüz çevirirler."⁴⁰ şeklinde anlamlandırılan ...ve *izâ semiu'l-lağve e'radû anhu* ibaresiyle ilgili olarak Mukâtil: "İman eden Hıristiyanlar memleketlerine döndüklerinde diğerlerinin şerhleri, küfürleri ve ezalarıyla muhatap olduklarında aynıyla karşılık vermezler, yani lağvdan yüz çevirirler. Bizim dinimiz bize sizinki size derler ve sizin gibi kaba ve sefih olmayız derler."⁴¹; Taberî: "Onlar bâtil söz işittiklerinde, biz cehalet, kabalık ve bâtil ehliyle bâtilde birlikte olmayız." derler. Bu ayetteki lağv Mücahid'in görüşü olan "müşriklerden gelen satışmalar, eziyet verici sözlerdir." Onlar müşriklerin bu tavırlarına güzellikle karşılık vererek, "Biz kendi halimizden, siz de kendi halinizden memnunsunuz. Siz bize sövseniz de biz size sövmeyeceğiz, bizden hoşlanmayacağınız sözler duymayacaksınız. Sizin sözlerinize sizin gibi cevap vermeyeceğiz." derler. Ayetteki i'rad "onların sözlerine kulak vermemek, duymamazlıktan gelmektir."⁴²; İbnü'l-Cevzî: "Bu ayetteki lağv ile ilgili olarak eza, eziyet ve küfür olduğu şeklinde üç görüş bulunmaktadır. Lağv'in şirk anlamına geldiği ve buna göre ayetin anlamının "İman eden Yahudiler iman etmeyenlerden Hz. Peygamberin sıfatlarıyla ilgili tahrif edilmiş bilgiler duyduklarında onlardan yüz çeviriyorlardı." şeklinde olduğu da söylenmiştir.

Ayetteki *lena e'malune* ibaresi bizim dinimiz bize, sizinki size; bizim halimliğimiz bize, sizin cahillik, kabalığınız size anlamlarına gelmektedir. Ayrıca ayetteki selam'dan kasıt tahiyat değil, mutâreke, çatışmaya girmemektir."⁴³; Râzî: "Lağv atılması, terk edilmesi gereken şeylerdir. İman edenler bu tür sözleri duyduklarında yüz çevirip, ciddiye almıyorlar ve güzel bir şekilde, "Biz sizin bâtil, yanlış sözlerinize aynıyla karşılık vermeyiz" diyerek tavır sergiliyorlar."⁴⁴; İbn Kesîr; "Lağv ehliyle karşılaştıklarında onlara karışmazlar, düşüp kalkmazlar, geçip giderler. Sefihler onlara sefihlik, dengesizlik yaptıklarında, kaba, çirkin konuştuklarında aynı şekilde cevap vermezler, biz cahillerin yolunu istemiyoruz ve

⁴⁰ Koçyiğit; Diyanet; Hamidullah, Diyanet, Hayrat. Bu ayeti Feyzli: "Onlar, uygunsuz söz işittikleri zaman, ondan yüz çevirirler"; İslamoğlu ise ayeti "İşte onlar, düşüncesizce söylenmiş bir söz işittiklerinde ondan yüz çevirirler"; Yavuz: "Çirkin söz işittikleri zaman da ondan yüz çevirirler" şeklinde çevirmektedir.

⁴¹ Mukâtil, *Tefsîr*, II, 500, 501.

⁴² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVIII, 280-282

⁴³ İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, VI, 229, 230.

⁴⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, 24, 262, 263

onu sevmiyoruz derler.”⁴⁵; Zemaşerî: “*Selâmun aleykum* ifadesi çatışmamak, yumuşak huylu olmak demektir.”⁴⁶ şeklinde açıklama yapmıştır. Ebüssuûd ise ayetin “Lağvinden lağv işitince yüz çevirirler.”⁴⁷ anlamına geldiğini açıklamıştır.

Son dönem müfessirlerinden Elamalılı: “Lağv sakat söz demektir dedikten sonra tabiun müfessirlerinin bu kelimeyi eza ve küfretmek, şirk ve Rasulullah'ın vasfını, Yahudilerin tağyiri etmesi olarak açıkladıklarını nakletmiştir.”⁴⁸; Sâbûnî: “Kafirlerden sövme, rahatsız edici ve âdi sözler işittiklerinde, dönüp bakmazlar ve söyleyenlere cevap vermezler.”⁴⁹; Bilmen: “(Ve onlar) öyle âlicenap mü'minler (lüzumsuz bir söz işitince ondan yüz çevirirler) dinî faideden, maslahattan hâlî, ahlaka münafî lakırdılara kıymet vermezler, onlara iltifatta bulunmazlar.”⁵⁰ Esed: “Bu ayetteki boş ve anlamsız sözlerden kasıt, ayette bahsedilen kimselerdeki manevi biçimlenmeyi, manevi yenilenmeyi önyargılara dayanarak alay konusu yapan kimselerin söylediği karalayıcı sözler olsa gerekir.”⁵¹; Mevdûdî: “Boş ve yararsız sözü işittikleri zaman ondan yüz çevirirler. Buradaki “boş söz” tabiri Ebu Cehil ve avanesine racidir. Onlar Habeşistan'dan gelen Hıristiyanlara, bu tür sözler sarfetmişlerdi.”⁵² demektedir.

Konuyla ilgili olarak Seyyid Kutup: “el-lağv kelimesi bir amaca yönelik olmayan, herhangi bir anlam ifade etmeyen boş söz demektir. İnsan aklına ve kalbine bir şey kazandırmayan, yararlı bir bilgi edinmesini sağlamayan saçma söz demektir. İster muhataba yönelik olsun, ister bir başkası ile ilgili olarak anlatılsın, insanın duygusunu ve dilini bozan çirkin söz demektir. Mü'min kalpler bu tür boş şeylerle ilgilenmezler. Böyle saçma sözleri dinlemezler. Böyle çirkin şeylere ilgi duymazlar. Çünkü mü'min kalpler imanın yükümlülükleriyle uğraşırlar, imanın coşkunluğu ile yücelirler, onun aydınlığı ile arınırlar.

Boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler. Ama heyecanlanmazlar, onlara öfkelenmezler, onların dediklerinin aynısı ile karşılık vererek boş laf edenlere saldırmazlar. Bu konuda onlarla tartışmaya girmezler. Çünkü uğraşısı boş ve anlamsız şeyler olanlarla tartışmak da boştur. Bu yüzden saldırmazlık ve barış temennisiyle onları kendi hallerine

⁴⁵ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, X, 470-473.

⁴⁶ Zemaşerî, *Keşşâf*, III, 426.

⁴⁷ Ebüssuûd, *İrşadü'l-Aklî's-Selîm*, IV, 311

⁴⁸ Yazır, *Hak Dini*, VI, 215, 216.

⁴⁹ Sâbûnî, *Safvet*, IV, 440.

⁵⁰ Bilmen, *Tefsir*, V, 2612.

⁵¹ Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, İstanbul, 1999, II, 794.

⁵² Mevdûdî, *Tefhîm*, IV, 198.

bırakırlar.”⁵³ demektedir. *Kur'an Yolu* isimli tefsirde ise: “İman eden Ehl-i kitap kendi toplulukları tarafından uygulanan her türlü maddi ve manevi baskıya, boykota ve eziyete katlandıkları, 54. ve 55. ayetlerde zikredilen diğer ahlaki özelliklere sahip buldukları için onlara iki kat mükâfat verilecektir.”⁵⁴ şeklinde açıklama yapılmıştır.

Bu ayette geçen lağv kelimesi genelde nüzul ortamına uygun olarak tefsirlerde “müşriklerin Ehl-i kitaptan iman edenlere hakaretleri, eleştirileri” şeklinde anlamlandırılarak tefsir edilmiştir. Bunun sebebi tüm klasik tefsirlerde ayetlerin nüzul ortamının, vahyin direkt muhataplarının kimliğinin açıkça anlatılmış olmasıdır. Bu rivayetler farklı bir yorum yapmayı engellediği için nakledilen rivayetlere bağlı kalınmıştır. Ancak naklettiğimiz meallerde ayetle ilgili rivayetlerin yeterince dikkate alınmaması ve mealden ziyade harfi tercüme mantığına bağlı kalındığı için ayetin anlamı doğru olarak çevrilmemiştir.

Naklettiğimiz bilgiler ele aldığımız üç ayette de lağv kelimesinin müşriklerden gelen satışmalar anlamında olduğu, ayrıca ayetlerde iman edenlerin onlarla sözlü veya fiilî çatışmaya girmediklerini, onlara aldırış etmediklerini açıklamaktadır. Ancak lağv kelimesi tarihsel süreç içerisinde özellikle de son dönemde yazılan tefsirlerde ve naklettiğimiz meallerde hâkim görüş haline gelen şekliyle “mü'minler boş, faydasız şeylerden yüz çeviriler” olarak anlaşılmaktadır.

Mekkî surelerde ele alınan ana konular ve mü'minlerin Mekke'deki ilişki tarzlarını, mü'minlerin önceliklerinin tevhide ve ahirete iman etmek, şirkten uzak durmak, dünyevîleşmemek, yetimi itip kakmamak, garibanı korumak ve müşriklerin baskı ve hakaretlerine karşılık vermemek, çatışmadan uzak durmak, sabretmek olduğunu⁵⁵ dikkate aldığımızda lağv kelimesinin “boş şeylerden yüz çevirme” şeklinde bireysel ahlakî bir tutumu anlattığı şekilde anlaşılmasının tutarlı olmadığı görülmektedir.

Bu yeni anlamın tercih edilmesinde, ayetlerin nuzül ortamının, mü'minlerin nasıl bir konumda olduklarının dikkate alınmamasının, ayrıca ayetin mü'minlerin ölüm-kalım mücadelesi verdikleri Mekke ortamında değil de İslam'ı rahat bir şekilde yaşadıkları bir vasatta ahlâkî açıdan olgunlaşmaları bağlamında vahyedilmiş gibi algılanmasının da etkisi bulunmaktadır. Hâlbuki henüz helal ve haramların dahi tam olarak anlatılmadığı, ibadetlerin son şeklini almadığı ve tevhide iman ettikleri için çok büyük baskı ve sıkıntılarla karşıla-

⁵³ Kutup, *Fî Zilâl*, VIII, 110.

⁵⁴ Heyet, *Kur'an Yolu*, IV, 236.

⁵⁵ Mekke döneminde mü'minlerin müşriklerle ilişkileri konusunda geniş bilgi için bkz. Kılınçlı, Sami, *Mekkî Surelerde Mü'min Kimliğinin Oluşumu ve Gayrimüslimlerle İlişkileri*, Araştırma Yay., Ankara, 2013, s. 208-362.

şılan sahabîler için ahlakî anlamda ileri bir nokta kabul edilen boş şeylerden yüz çevirmenin ne anlama gelmiş olabileceğinin ciddi olarak düşünülmesi gerekmektedir.

Kelimenin aslî/ilk anlamının dışında yorumlanmasında vahyin nüzul sürecinin, mü'min-müşrik mücadelesinin göz ardı edilmesinden ve müfessirlerin yaşadıkları ortamlarda böyle bir vakianın olmamasının da etkisi olmuş olabilir. Kelimenin yaşanan ortam ve o ortamda mü'minlerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları sorunlar bağlamında anlamlandırılması aslî anlamın göz ardı edilmesine ve kelimenin muhtemel sözlük anlamlarından yaşanan döneme en uygun, işlevsel olanın ön plana çıkartılmasına sebep olmuştur.

3. Cennette Lağv

Lağv kelimesi yukarıda ele aldığımız bağlam ve anlamlarda kullanıldığı gibi mü'minlerin cennetteki durumlarını anlatılırken de kullanılmaktadır.

Meallerde genel olarak "Orada boş söz değil sadece esenlik veren sözler/selam işitirler. Orada rızıklarını sabah akşam hazır bulurlar"⁵⁶ şeklinde çevrilen Meryem, 19/62. ayetle ilgili olarak klasik tefsirlerde "Mü'minler cennette dünyada şarap içenlerin yaptıkları gibi boş yere yemin etmezler ve bu tür yeminler işitmezler";⁵⁷ "Cennette alay, bâtil ve saçma söz işitmezler"⁵⁸ "Şarap içenlerin söylediği çelişkili sözler, ayıp, günah, kabul edilmeyen sözler işitmezler"⁵⁹ yorumları yapılmıştır.

Son dönemde yazılan tefsirlerde ise "selam" kelimesi "hata ve kusurlardan" uzak olmak anlamına gelir. Burada Cennette insanın tadacağı en büyük zevkin orada hiçbir boş, ayıp ve kötü söz işitmemek olduğunu kastedilmektedir. Tüm cennetlikler saf, temiz ve zarif insanlar olacaklar ve herkes yaratılıştan nazik ve sağduyu sahibi olacaktır. Herkes kötü söz, küfür, müstehcen şarkılar ve diğer çirkin seslerden emin ve selim olacaktır...."⁶⁰

"Cennette ne gevezelik ne sürtüşme ve ne de tartışma vardır. Orada yalnız bir tek ses işitilir. Oranın 'hoşnutluk' saçan havasına uygun düşen bu ses esenlik dileklerinin havayı çınlatan sesidir. Orada yemek-içmek garanti altındadır. Cennetliklerin bu ihtiyaçların peşinden koşmaları, çaba harcamaları gerekmez. Orada hiç kimse 'acaba yemeğim

⁵⁶ Diyanet, Yavuz, Feyizli, Koçyiğit, Hamidullah, Hayrat, Esed. İslamoğlu ayeti "Orada mutluluk tebriki dışında asla boş bir söz işitmeyecekler; ve onlar orada sabah akşam rızıklandırılacaklar" şeklinde anlamlandırmıştır.

⁵⁷ Mukâtil, *Tefsîr*, II, 317.

⁵⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XV, 576.

⁵⁹ İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, V, 247. İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, IX, 270; Zemahşerî, *Keşşâf*, III, 29; Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXI, 238; Ebüssuûd, *İrşadü'l-Aklî's-Selîm*, III, 593.

⁶⁰ Mevdûdî, *Tefhîm*, , III, 227

aksar mı?', 'acaba yiyecek stoklarımız biter mi?' diye endişe ve korkuya kapılmaz..."⁶¹; "Cennette lüzumsuz hiçbir söz işitmezler. Ancak, meleklerin hürmet ve saygıyla kendilerine verecekleri selamı işitirler."⁶²; "Adn cennetlerine alınacak olan mü'minler orada korku ve endişeye kapılacak bir söz işitmeyecekler, hep mutluluk ve esenlik içinde olacaklar ve daima yeni mutlulukların müjdesi anlamında 'selam' sözü işitecekler."⁶³ yorumları yapılmıştır.

Taberî'nin tefsirinde ve Kur'an Yolu'nun dışındaki tefsirlerde nakledilen "mü'minler orada küfür, ayıp ve boş söz, gereksiz yere yapılan yemin gibi sözler işitmeyecekler" açıklamaları normal bir ortamda, kendi aralarında bu tür sözler işitmezler anlamını ifade etmektedir. Hâlbuki ayetlerin nazil olduğu ortamda mü'minlere hakaret eden müşrikler vardı ve ayetler de mü'minleri rahatlatmak, sabırlarını arttırmak için Cennette hiç böyle hakaretlere, ayıplamalara, karalamalara muhatap olmayacaksınız; bilakis sadece selam diğer ifadeyle emniyet ve huzur içinde yaşayın temennilerini işiteceksiniz mesajı vermektedir. Bundan dolayı ayetin naklettiğimiz şekilde meallendirilmesi ve bu tefsirlerde yapılan yorumlar değil; Taberî'nin tefsirinde ve Kur'an Yolu'nda açıkça belirtildiği gibi "mü'minler cennette alay ve kendilerini korku ve endişeye sürükleyecek bir söz işitmeyeceklerdir." yorumu isabetlidir.

Aynı kelimenin geçtiği ve genel olarak "Orada boş ve yalan söz işitmezler"⁶⁴ şeklinde meallendirilen Nebe, 78/35. ayetiyle ilgili olarak klasik tefsirlerde "Cennette dünyada şarap içenlerin yaptıkları gibi boş yere yapılan yeminler işitmezler, şarap içtikleri için de dünyada şarap içenler kötülendiği gibi kötülenmeyeceklerdir";⁶⁵ "Orada batıl ve günah bir durum olmayacak, yalanlama işitmeyecekler ve birbirlerini yalanlamayacaklar"⁶⁶ "Faydasız, günah sözler işitmeyecekler, orası esenlik yurdu olduğu için sadece güzel şeyler işitecekler"⁶⁷ "Mü'minler cennette düşmanlarının sıkıştırmalarını, fasid, bâtil, yalan sözlerini işitmeyecekler"⁶⁸ yorumları yapılmıştır.

⁶¹ Kutup, *Fî Zilâl*, VII, 174, 175.

⁶² Sâbûnî, *Safvet*, III, 495.

⁶³ Heyet, *Kur'an Yolu*, III, 609.

⁶⁴ Koçyiğit, İslamoğlu, Hayrat, Feyizli, Yavuz, Hamidullah, Diyanet

⁶⁵ Mukâtil, *Tefsîr*, III, 443.

⁶⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân* XXIV, 42, 43; İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IX, 11; Zemahşerî, *Keşşâf*, IV, 690

⁶⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, XIV, 235

⁶⁸ Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXXI, 22

Son dönemde yazılan tefsirlerde ise “Boş söz, buhtan, iftira, sövgü, yalan v.b. duymayacaklardır.”⁶⁹; “Orada yaşadıkları hayat, boş sözlerden ve tartışmanın eşlik ettiği inkârcılıktan korunmuş bir hayattır. Çünkü gerçek, üzerinde tartışmaya ve inkâr etmeye ve içinde hiçbir yarar olmayan boş söze yer olamayacak kadar apaçık ortadır. Bu öyle bir yücelik öyle bir doyumdur ki tam ebediyet yurduna layıktır”⁷⁰; “Ne boş lakırtı ne de faydasız söz işitirler”⁷¹ yorumları yapılmıştır. Elmalılı ise ayeti “Orada ne boş bir laf işitirler, ne de bir tekzib” şeklinde meallendirmiş, herhangi bir açıklama yapmamıştır.

Bu yorumlar meallerde verilen anlamların aksine ayetin anlamının Mekke’de çok zor durumda olan mü’minlere “Sabredin, ümitsizliğe kapılmayın, Cennette tüm nimetlere kavuşacaksınız ve bütün bunlara ek olarak da orada hakaret, alay, yalanlama gibi dışlayıcı ifadelerle de karşılaşmayacaksınız” olduğunu açıklamaktadır.

Ayette geçen ve yalanlama, karalama, inkâr etme gibi anlamlara gelen *kizzâben* ifadesi meallerde ve bazı tefsirlerde yalan söz olarak anlaşılmıştır. Bu yanlış çeviri ayetin Mekke’deki mücadele ortamında nazil olduğuna dikkat etmemekten kaynaklanmaktadır.

Mü’minlerin cennete lağv işitmeyeceklerini anlatan diğer bir ayet ise “Orada ne boş ne de günaha sokacak bir söz işitirler”⁷² olan Vakıa, 56/25. ile ilgili olarak klasik tefsirlerde “Cennette dünyada şarap içenlerin yaptıkları gibi boş yere yemin etmezler ve günah sözler işitmezler. Melekler onlara selam verirler”⁷³; “Kendilerini günaha sokan bâtil hiçbir söz işitmeyecekler. Selam yani hoşlanmadığın şeylerden selamette ol işitecekler”⁷⁴; “Çirkin, boş söz işitmeyecekler”⁷⁵; “Cennetteki verilen nimetlerin tam manasıyla tamamlanması için orada ne anlamsız, boş, faydasız bir ne günah işitecekler ve en güzel şekilde selamlanacaklar. Misafire hakaret edildiğinde kendisine bir takım ikramlarda bulunulmuş olsa bile gerçek anlamda değer verilmiş olmadığı gibi cennetliklerde aynı durum geçerli olduğu için

⁶⁹ Mevdûdî, *Tefhîm*, VII, 16, 17. Meryem ve Vakıa

⁷⁰ Kutup, *Fî Zilâl*, X, 341.

⁷¹ Sâbûnî, *Safvet*, VII, 193.

⁷² Koçyiğit, Feyzili, Diyanet, Hayrat, Hamidullah, Yavuz ayeti “Onlar Cennette ne bir boş laf işitirler ne de bir hezeyan” olarak; İslamoğlu ise “Orada ne bir boş laf ne de kınama duyacaklar” şeklinde çevirmektedir.

⁷³ Mukâtil, *Tefsîr*, III, 312.

⁷⁴ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XXI, 305.

⁷⁵ İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim*, XXIII, 362.

onlara da herhangi bir hakarete bulunulmayacaktır.”⁷⁶ ve “Lağv ve günah olan bir söz işitmeyecekler”⁷⁷ yorumları yapılmıştır.

Son dönemde yazılan tefsirlerde ise “Bu, Kur’an’da birçok yerde zikredilmiş bulunan cennet nimetlerinden bir nimettir. Bu nimet, insanların orada hiçbir boş söz, yalan, gıybet, bühtan, sövgü, laf-ü güzaf, alay ve aşağılama duymayacak olmalarıdır. Kötü bir toplum içinde yaşayan zevk-ü selim sahibi bir kimse, Allah’ın insanlara Cennette va’d ettiği bu nimetin ne kadar büyük nimet olduğunu iyi bilir.”⁷⁸

“Cennette huzur ve sükûn içinde selamlaşıyorlar. Kibar ve nezih sözler ile birbirlerine sesleniyorlar. Orada ne boşboğazlığa ne tartışmaya ve ne de kem sözle karşılaşılır. Onların tüm hayatı selamdır, esenliktir. Üzerinde esenlik kanat çırpır, havasında buram buram esenlik tüter. Bu bol nimetli ve güvenli ortamda melekler onlara selam verir, birbirleri ile selamlaşırlar ve kendilerine rahmeti bol Allah’ın selamı iletilir. Kısacası içinde yaşadıkları atmosfer baştanbaşa selam ve esenlik atmosferidir.”⁷⁹; “Kulaklarına çirkin söz gelmez, İştittikleri sözlerden onlara bir günah da gelmez, bâtil ve yalan işitmezler”⁸⁰; ve “Boş, manasız laf veya çirkin lakırdı duymazlar. Kendilerine günah işlediniz de denilmez.”⁸¹ yorumları yapılmıştır.

Cennetle ilgili anlatılan tasvirlerin, baskı ve zulüm altındaki mü’minlere va’d edilen nimetlerin, güzelliklerin vahyin nüzulündeki yaşanan sıcak ortamla bağlantısı kurulmadığında, kast edilen asıl anlam, Mekke’de hissedilen sıcak ve mutluluk kaynağı olan müjdeliler, mesajlar ayete takdir edilen anlama, yapılan yorumlara yansıtılmamaktadır. Bu durumda fiilin muhtemel sözlük anlamlarından müfessirin, meal yazarının algısına uygun gelen anlamların ön plana çıkmasına sebep olmaktadır. Bu durum naklettiğimiz yorumlardan da anlaşılmaktadır. Yorumların çoğu anlam açısından tamamen yanlış olmasa da ayetlerin direkt muhatabı olan sahabiler için taşıdığı sıcaklığı ve işlevselliği yansıtmamaktadır. Bundan dolayı son dönem tefsirleri içinde ayetin indiği ortamı en iyi anlatan yorum Mevdudî’nin yorumudur.

⁷⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIX, 159-163

⁷⁷ Ebüssuûd, *İrşadü'l-Akli's-Selîm*, V, 259.

⁷⁸ Mevdûdî, *Tefhîm*, , VI, 96, 97.

⁷⁹ Kutup, *Fî Zilâl*, IX, 505.

⁸⁰ Sâbûnî, *Safvet*, VI, 297.

⁸¹ Yazır, *Hak Dini*, VII, 361, 362.

Aynı kelimenin geçtiği ve genel olarak "Orada boş söz işitmezler"⁸² şeklinde mealendirilen Ğaşiye, 88/11. ayetle ilgili olarak klasik tefsirlerde "Birbirlerinden gıybet, yalan ve küfür işitmezler."⁸³; "Cennette herhangi bir bâtil veya eziyet verici söz; küfür işitmezler"⁸⁴; "Cennettekiler herhangi bir lağv işitmeyecekler. Onlar ancak hikmetli bir şekilde konuşurlar ve Allah'ın kendilerine verdiği sonsuz nimetlerden dolayı ona hamd ederler."⁸⁵; "Lağv işitmezler"⁸⁶; ve "İşiten kişiye eziyet veren sözler işitmezler"⁸⁷ yorumları yapılmıştır.

Son dönemde yazılan tefsirlerde ise "Orada anlamsız ve saçma olan bir söz işitmemek Kur'an'ın birçok yerinde büyük nimetten sayılmıştır."⁸⁸; "Bu ifade, sükunet, sessizlik, esenlik, gönül huzuru, sevgi, hoşnutluk, sevenler ve sevgililer arası fısıldaşma ve sohbet havası, içinde hiçbir hayır ve yarar olmayan boş ve yararsız sözden uzaklık ve kaçınma olan bir atmosfer canlandırılmaktadır. Sadece bu bile bir başına nimettir. Yalnız bu bile tek başına bir mutluluktur. İnsan şu dünya hayatını ve bu hayatta rastlanan boş ve yararsız sözleri, münakaşaları, çekişmeleri, itişip kakışmalarını, gürültüleri, bağırıp çağırılmaları, gevezelikleri ve terbiyesizce konuşulan sözleri hatırladıkça kafasında canlandırdıkça ortaya çıkan ve değeri anlaşılan bir mutluluktur..."⁸⁹

"Onlar cennette sövme, küfür veya çirkin herhangi bir söz işitmezler."⁹⁰; "Lağiv, lâğiye manasında olarak ilga ve iskâtı gerek olan, ehemmiyet verilecek bir faidesi olmayan boş, manasız, herze, heder, bîhûde şeylere ıtlak olunur ki, leğveyât ve lağviyyât tabir olunur akval ve ef'alden eamdır. Kelime-i lâğiye bilhassa hatâ ve sebb-ü şetim gibi fâhiş söze denir. Cennette bunlar işitilmez. Cennete mü'minler leğviyyât türü boş ve bîhûde şeylerle iştiğal etmek şöyle dursun onları işitmekten bile âzâde ve münezzeah buldukları anlatılmıştır..."⁹¹ şeklinde açıklanmıştır.

Meallerde ayetin/kelimenin anlamı doğru olarak takdir edilmemekle birlikte tefsirlerin birçoğunda "mü'minlerin herhangi bir küfürle, hakaretler karşılaşmayacakları" şeklinde

⁸² Diyanet, Koçyiğit, Hayrat, Hamidullah, , Feyizli, Yavuz, İslamoğlu, Yavuz

⁸³ Mukâtil, *Tefsir*, III, 479.

⁸⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XXIV, 334, 335 Taberî yukarıda naklettiğimiz tâbiun müfesssilerinin görüşlerini aktarıdıktan sonra kendi tercihinin "Bâtil söz" olduğunu kaydetmektedir.

⁸⁵ Zemaşşerî, *Keşşâf*, IV, 746.

⁸⁶ İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IX, 98; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, XIV, 331

⁸⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXXI, 155, 156.

⁸⁸ Mevdûdî, *Tefhîm*, VII, 109.

⁸⁹ Kutup, *Fî Zilâl*, X, 462.

⁹⁰ Sâbûnî, *Safvet*, VII, 295.

⁹¹ Yazır, *Hak Dini*, IX, 33, 34.

nüzul ortamına uygun yorumlar yapılmıştır. Tefsirlerdeki “kötü sözler işitmezler” ifadesi anlam açısından doğru olmakla birlikte “Siz Ey mü’minler cennette bu müşriklerden işittiğiniz hakaretlere uğramayacaksınız, her şey çok güzel olacak, bu yaşadıklarınıza sabredin cennetteki mutluluklar sizi bekliyor” anlamını tam olarak yansıtmamaktadırlar.

Lağv kelimesinin geçtiği ve genel olarak “Orada bir kadeh çekiştirirler/tokuştururlar ki, bunda ne bir saçmalık ve ne de bir günah vardır.”⁹² meallendirilen Tûr, 50/23. ayetle ilgili olarak klasik tefsirlerde “Dünyadakilerin şarap içtiklerinde yaşanan durumlarla Cennetteki mü’minler karşılaşmayacaklar.”⁹³; “Fîhâ”daki “hâ” zamiri cennete râcî olunca anlam “cennette bâtil bir durum olmaz,” kadehe râcî olunca da “içkiden dolayı bâtil bir durum yaşanmaz” olmaktadır. Mü’minler hep birlikte içki içerler ve bundan dolayı bâtil, yalan söylemezler, küfür etmezler.”⁹⁴; “Kardeşleri ve akrabalarıyla şarap içerler fakat faydasız, anlamsız, günah sözler konuşmazlar”⁹⁵ ve “Şarhoş olmadıkları için kavga, gürültü, küfür, eziyet verici sözler söylemezler.”⁹⁶ yorumları yapılmıştır.

Son dönemde yazılan tefsirlerde ise “Yani o şarap, içilince sarhoş eden, lüzumsuz gevezelikler yaptıran, yahut sövüp saydıran, kavga gürültüye götüren veya dünya şarabından içenlerin yaptığı gibi çirkin hareketler yaptıran şarap gibi olmayacak.”⁹⁷; “Onlar şarap içiyorlar, birbirlerine sunuyorlar, bu durum aralarındaki kaynaşmayı, lezzeti ve nimeti bir kat daha artırıyor. Dünyada olduğu gibi boş ve yakışık almayan sözler çıkmasına sebep olmuyor.”⁹⁸; “Birlikte şarap içerler ancak boş, saçma, faydasız ve müstehcen söz söylemezler.”⁹⁹ ve “Şarap içerken boş, saçma sapan söz söylemek yoktur. Günaha sokma da yoktur.”¹⁰⁰ açıklamaları yapılmıştır.

Bu ayetteki “hâ” zamirinin Cennete râcî olduğunu kabul ettiğimizde ayetin anlamı diğer ayetlerde de olduğu gibi sahabeye “Siz orada hakarete, kötü sözlere uğramayacaksınız”; şaraba râcî olduğunda ise “Şarap içtikleri için günaha girmeyecekler ve yalan yanlış şeyler, birbirlerinin kalbini kıracak, rahatsız edecek şekilde konuşmayacaklar,” olmaktadır.

⁹² Koçyiğit, Hamidullah, Yavuz, Hayrat, Feyizli, Diyanet, İslamoğlu

⁹³ Mukâtil, *Tefsîr*, III, 284.

⁹⁴ Taberî, *Câmiu’-Beyân*, XXI, 587-589; İbnü’l-Cevzî, *Zâdu’l-Mesîr*, VIII, 52; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ani’l-Azîm*, XIII, 23; Râzî, *Mefâtihu’l-Ğayb*, XXVIII, 253, 254.

⁹⁵ Zemahşerî, *Keşşâf*, IV, 414.

⁹⁶ Ebüssuûd, *İrşadü’l-Akli’s-Selîm*, V, 211, 212.

⁹⁷ Mevdûdî, *Tefhîm*, V, 537.

⁹⁸ Kutup, *Fî Zilâl*, IX, 399.

⁹⁹ Sâbûnî, *Safvet*, VI, 205.

¹⁰⁰ Yazır, *Hak Dini*, VII, 248.

Meallerde ayete takdir edilen anlam bu iki anlamdan birini dahi yansıtmadığı için isabetli görünmemektedir.

Medine Dönemi (Medenî Sureler)

Medenî surelerden Bakara, 2/225'de "Allah gerek dil alışkanlığı yüzünden gerekse doğru olduğunu sanarak yanlış yere ettiğiniz yeminlerden sizi sorumlu tutmaz; ama bile bile yalan yere ettiğiniz yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Allah çok affedici, çok müsamahalıdır." ve Maide, 5/89'da "[Ey Müminler!] Gerek dil alışkanlığı yüzünden, gerek doğru olduğunu sanarak yanlış yere ettiğiniz yeminlerden Allah sizi sorumlu tutmaz; fakat bilerek, isteyerek ettiğiniz yeminlerden sizi sorumlu tutar." buyrulmaktadır. Bu ayetlerde "lağv" kelimesi dil alışkanlığı ve dikkatsizlikten dolayı yapılan, gerçek anlamda yemin kast edilmeden sözler "yemin-i lağv" anlamında kullanılmıştır.¹⁰¹ Tefsirlerde ve meallerde bu ayetlere takdir edilen anlamlarda herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Genel olarak Kur'an-ı Kerim, özde ise kelimeler, kavramlar nüzul ortamında bulunan muhataplarınca doğru anlaşılmiş ve ayetlerden kast edilen mesajlar tam olarak algılanmıştır. Bilgi, emir, yasak ve tavsiye içerikli ayetler müminlerin inançlarını, düşüncelerini, ahlaklarını, kendi aralarındaki ve müşriklerle ilişkilerini şekillendirirken; yaşanan sıkıntı ve zorluk ortamlarında müminlere cenneti, kâfirlere cehennemi va'd eden ayetler sahabenin canına can katarken kâfirleri öfkelenmişti. Diğer ifadeyle her ayeti muhatapları ilk/aslı anlamları çerçevesinde tam olarak anlamış ve herkes kendine düşen hisseyi almıştı. Ancak nüzul ortamından uzaklaşıp toplumsal şartlar ve ihtiyaçlar değiştiğinde bazı kelimelerin aslı anlamlarından ziyade müfessirin yaşadığı dönemde işlevsel olan anlamları ön plana çıkmaya başlamış, böylece söz konusu kelimeler anlam daralmasına, genişlemesine ve değişimine uğramışlardır.

Toplam on bir ayette geçen "lağv" kelimesi da bu tür kelimelerdendir. Medenî surelerde geçtiği ayetlerde ve Mekkî surelerden Kasas, Fussilet ve Tur surelerindeki ayetlerin anlamlarında tefsirlerde herhangi bir anlam değişimi olmamıştır. Ancak diğer Mekkî surelerdeki ayetlerde büyük ölçüde anlam değişimine uğramıştır. Rivayet tefsirleri usulleri gereği selefın yorumlarını aktardığı için bu eserlerde kelimenin anlamında genel olarak

¹⁰¹ Mukâtil, *Tefsîr*, I, 119; 318; Ferrâ, Ebû Zekeriyya Yahya b. Ziyad b. Abdullah, *Meânî'l-Kur'an*, thk. İbrahim Şemsuddin, Beyrut, 2002, I, 105; Ebu Ubeyde, Ma'mer b. Müsennâ, *Mecâzu'l-Kur'an*, Mısır, 1954, I, 73; 175; Zeccâc Ebû İshak İbrahim b. Seriy, *Meânî'l-Kur'an ve 'Irâbuhû*, thk. Abdulcelil Abdul Şelebî, Beyrut, 1988, I, 299; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IV, 14-36.; VIII, 616-617; Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, VI, 83, 84; XII, 78; İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 455; Mustafavî, *et-Tahkîk*, X, 229-231; Firuzabâdî, *Besâir*, IV, 434.

anlam değişimi olmamıştır. Dirayet tefsirleri usulleri gereği ayetlerle yaşanılan dđnem arasında bağlantı kurdukları, yaşanan ihtiyaçlara gđre ayetleri, kelimeleri anlamlandırıp yorumladıkları için anlam değişimi daha çok bu tđr eserlerde meydana gelmiştir. Özellikle son dđnemde yazılan tefsirlerin hem dirayet usulđnce yazılmaları hem de ilk dđnem klasik kaynaklara yeteri kadar başvurmamaları, “Kelimeler nđzul ortamında nasıl anlaşıldı?” “Bu ayet/kelime sahabe için nasıl bir anlam ifade ediyordu?” gibi soruların cevabını bulmaktan ziyade yaşanan hayatın ihtiyaçlarına dđnđk yorumlarda buldukları için birçok kelime anlam değişimine uğramıştır. Bu çalışmada temel aldığımız meallerde de genel olarak aynı tarz dđřünce hâkim olduğu, lafzî tercüme tekniğine de bağlı kalındığı için lağv kelimesi Tđrkeye doğru olarak aktarılamamıştır.

Bu makalede ele aldığımız lağv kelimesi Mđ’minun, Furkan ve Kasas surelerinde “müşriklerin mü’minlere söyledikleri hakaretler, sataşmalar ve küfür gibi sözler” anlamındayken zaman içerisinde ilk anlamıyla hiçbir ilişkisi olmayan ve nđzul ortamında/Mekke’de yaşananlarla bağlantısı olmayan, mü’minlerin ileri seviyede ahlakî olgunlaşmaları için gerekli bir husus olan “boş şeylerden yđz çevirmeye” dđnüşmüřtür. Aynı Şekilde Mekke’de müşriklerin sözlü ve fiilî baskıları altında imanlarını korumaya çalışan sahabilerin sabrını artırmak, Cenneti ve oradaki huzur dolu hayatı va’d ederek onları rahatlatmak için Nebe, Vakıa, Meryem ve Ğaşiye surelerindeki “Siz sabretmeye devam edin, Rabbiniz size her tđrlü nimetin bulunduğu Cenneti va’d ediyor. Bütün o nimetlere ek olarak da orada herhangi bir hakarete, alaya da uğramayacaksınız, her açıdan huzur ve mutluluk içinde en güzel Şekilde yaşayacaksınız” anlamı bu canlı ve işlevsel üslubunun dışında “Cennette boş söz işitmeyecekler” gibi aslı anlamından uzak bir anlam dđnüşmüřtür.

Ayrıca bazı sözlüklerde ve tefsirlerde lağv kelimesinin anlamlarından olarak yazılan “müstehtecen konuları konuşmazlar, bu tđr konuları kinayeli konuşurlar” anlamlarının da ayetlerde tespit edebildiğimiz kadarıyla herhangi bir karşılığı bulunmamaktadır.

Bağlantıları çok net bir Şekilde belli olan Bakara, 2/225, Maide, 5/89. ve Fussilet, 41/26. ayetler değerlendirmeye aldığımız tđm meallerde doğru; Kasas, 28/55. ayet ise Feyizli, Yavuz ve İslamoğlu tarafından isabetli olarak çevrilmiştir. Diğer ayetlerin çevirisi ise isabetli görünmemektedir. Mü’minlerin Cennetteki durumunu anlatan ayetler “orada boş söz işitmeyecekler” Şeklinde meallendirilmiştir. Bu anlam ise Mekke’deki mü’min-müşrik ilişkisini, inananların içinde buldukları zor durumu ve Cennet’te kendilerine va’d edilen huzuru anlatmaktan uzaktır. Bundan dolayı da isabetli sayılmaz.

Meal yazarlarının birçok ayetin anlamını Tđrke’ye doğru aktaramamaları, ilk/aslı anlamlarından uzak anlam tercihlerinde bulunmaları çalışmalarında genellikle erken dđnem değil de geç dđnem tefsirleri esas aldıklarını gđstermektedir.

Kaynaklar

- Atay, Hüseyin, Kutluay, Yaşar, Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Ankara, 1985.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meâlisi ve Tefsiri, İstanbul, 1990.
- Cevherî, İsmail b. Hammad, es-Sıhah Tâcu'l-Lügati ve Sıhâhu'l-Arabiyye, III. Baskı, Beyrut, Dâru'l-İlm, 1948.
- Ebüssuûd, Muhammed el-İmâdî, *İrşadü'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâyâ'l-Kitâbi'l-Kerîm*, thk. Abdulkadir Ahmed Atâ, Riyad, trs.
- Ferrâ, Ebû Zekerıyya Yahya b. Ziyad b. Abdullah, Meâni'l-Kur'an, thk. İbrahim Şemsuddin, Beyrut, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2002.
- Ebu Ubeyde, Ma'mer b. Müsennâ, Mecâzu'l-Kur'an, I. Baskı, Mısır, 1954.
- Feyzili, Hasan Tahsin, Feyzu'l-Furkan Kur'an Meâli, İstanbul, 2001.
- Fîruzabâdî, Mecduddin Muhammed b. Ya'kub, Besâiru Zevî't-Temyîz fî Letâifi'l-Kitâbi'l-Azîz, thk. Muhammed Ali en-Neccâr, Beyrut, Mektebetü'l-İlmiyye, trs.
- Hamidullah, Muhammed, Aziz Kur'an, çev. Abdulaziz Hatip, Mahmut Kanık, İstanbul, 2000.
- Hayrat Neşriyat İlmî Araştırma Merkezi Meâl Heyeti, Kur'an'ı Kerim ve Muhtasar Meâli, İstanbul, 2001.
- Heyet (Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıçı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş) Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara, 2006.
- İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman Ali, Zâdu'l-Mesîr fî İlimi't-Tefsir, Beyrut, el-Mektebu'l-İslamî, 1948.
-, Nüzhetu'l-E'yuni'n-Nevâzir fî İlimi'l-Vucûh ve'n-Nezâir, thk. Muhammed Abdulkerim Kâzım er-Râdî, II. Baskı, Beyrut, Müessesetü'r-Risale, 1985.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâduddîn İsmâil, Tefsîru Kur'ani'l-Azîm, thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed ve diğerleri, trs.
- İsfahânî, er-Râğib, el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an, thk. Muhammed Halil Aytânî, IV. Baskı, Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 2005.
- İslamoğlu, Mustafa Hayat Kitabı Kur'an Gereğçeli Meal Tefsir, İstanbul, XI. Baskı, İstanbul, 2012.

- Keskin, Hasan, Kur'an'da Lağv Kavramı, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı. IV, Sivas, 2000, s. 129-150.
- Kilinçli, Sami, Mekkî Surelerde Mü'min Kimliğinin Oluşumu ve Gayrimüslimlerle İlişkileri, Araştırma Yay., Ankara, 2013.
- Koçyiğit, Talat, Kur'an'ı Kerim ve Türkçe Meali, Ankara, 1997.
- Kutup, Seyyid, Fî Zilâli'l-Kur'an, çev. Salih Uçan, Vahdettin İnce, Mehmet Yolcu, I. Baskı, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- Mevdudî, Tefhimu'l-Kur'an, çev. Kayanî, Muhammed Han ve diğerleri, II. Baskı, İstanbul, İnsan Yayınları, 1991.
- Mukâtil, Ebu'l-Hasen b. Süleyman, Tefsîru Mukâtil b. Süleyman, thk. Ahmad Ferid, I. Baskı, Beyrut, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003.
- Mustafavî, Hasen, et-Tahkîk fi Kelimâti'l-Kur'âni'l-Kerim, Tahran, Merkezü Neşr Âsaru'l-Allame Mustafavî, 1973.
- Râzî, Fahrudîn İbn Ziyâuddîn b. Ömer Muhammed, Mefâtihu'l-Ğayb, I. Baskı, Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1981.
- Sâbûnî, Muhammed Ali, Safvetu't-Tefâsîr, çev. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz, İstanbul, 1995.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr Câmiu'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'an, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Dâru Hicr, trs.,
- Yavuz, Ali Fikri, Kur'an'ı Kerim ve İzahlı Meâli Âlisi, III. Baskı, İstanbul, 1967.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, I. Baskı, İstanbul, Yenda Yayın-Dağıtım, 2000.
- Zebidî, Muhammed Murtezâ el-Huseynî Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs, thk. Abdussettar Ahmed, Kuveyt, Matbaatu Hukumeti Kuveyt, 1965.
- Zeccâc Ebû İshak İbrahim b. Seriy, Meanî'l-Kur'an ve 'Îrâbuhû, thk. Abdulcelil Abduh Şelebî, Beyrut, Âlemu'l-Kütüp, 1988
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil, Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 2008.
-Esâsu'l-Belâğa, Beyrut, 1979.

Use of the word “Lagw” in Qur’an

Citation / ©-Kilinçli, S. (2014). Use of the word “Lagw” in Qur’an, Çukurova University Journal of Faculty of Divinity, 14 (1), 127-149.

Abstract- *Since language is a living thing, meaning of the words and senses have been changed, widened or narrowed by the effects of intellectual, social and political affairs. The first/actual meanings of the words and terms being changed and forgotten and understanding of the new meanings as original meanings leads to the change in the meaning universe of the text. In this case, what the first/direct audiences understand from the text differs from the understandings of the latter. The Holy Qur’an has been interpreted and tried to be understood by muslims since it was revealed. Throughout these tafsir and interpretation process, meanings assigned to some verses and words have changed. We think that the meaning of the word “lagw” have also been changed. Therefore, in this article, the meaning of the word “lagw” in the time of revelation, in what ways it is understood in classical era tafsirs and recent era tafsirs, how it is reflected in translations, thus, change of its meaning through history is tried to be identified.*

Keywords- Qur’an, tafsir, lagw, word, term